

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3384/2018. (XII. 14.) AB HATÁROZATA

a Gödöllői Járásbíróság 5.B.48/2016/2. számú végzése és a Budapest Környéki Törvényszék 14.Bf.227/2016/2. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről

Az Alkotmánybíróság teljes ülése alkotmányjogi panasz tárgyában – *dr. Balsai István, dr. Juhász Imre, dr. Pokol Béla és dr. Szívós Mária* alkotmánybírók különvéleményével – meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Gödöllői Járásbíróság 5.B.48/2016/2. számú végzése és a Budapest Környéki Törvényszék 14.Bf.227/2016/2. számú végzése alaptörvény-ellenes, ezért azokat megsemmisíti.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Az indítványozó (Jankovich Henrik László) az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján jogi képviselője (dr. Petruska Emil ügyvéd, 1054 Budapest, Széchenyi utca 12. földszint 1.) útján alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz, és abban kérte a Gödöllői Járásbíróság 5.B.48/2016/2. számú és a Budapest Környéki Törvényszék 14.Bf.227/2016/2. számú végzése alaptörvény-ellenességének a megállapítását és megsemmisítését.
- [2] Az indítvány alapjául szolgáló ügy előzményeként az indítványozó előadta, hogy 2014. február 20-án feljelentést tett ellene egy magánszemély azt állítva, hogy a közöttük folyamatban volt polgári per 2014. február 6-án megtartott tárgyalásán az indítványozó hamis bankszámlakivonattal igazolta 180 000 forint gyermektartásdíj megfizetését. A feljelentés alapján polgári ügyben elkövetett hamis tanúzás büntette miatt indított nyomozást az eljáró rendőrkapitányság, amelyet 2014. április 16-án kelt határozatával bűncselekmény hiányában megszüntetett. A megszüntető határozat ellen a feljelentő panasszal élt. A panaszt a Gödöllői Járásbíróság határozattal elutasította, ugyanakkor a nyomozást megszüntető határozatot hatályon kívül helyezte és elrendelte a nyomozás folytatását. Az eljárás keretében az indítványozót 2014. november 12-én gyanúsítottként hallgatták ki. A gyanúsítás ellen az indítványozó panasszal élt. 2014. november 17-én a Pestvidéki Nyomozó Ügyészség az indítványozó ellen indított nyomozást bűncselekmény hiányában megszüntette.
- [3] Az indítványozó 2015. április 30-án feljelentést tett az említett magánszemély ellen a Büntető Törvénykönyvről szóló a 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 268. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés szerint minősülő hamis vád elkövetése miatt a Pestvidéki Nyomozó Ügyészségen. A feljelentés alapján elrendelt nyomozást 2015. október 28-i határozatával az eljáró ügyészség megszüntette. Az indítványozó a megszüntető határozat ellen panasszal élt, amelyet a Pest Megyei Főügyészség 2015. november 17-én kelt határozatával elutasított. Döntésében a főügyészség arról tájékoztatta az indítványozót, hogy annak kézhezvételétől számított hatvan napon belül pótmagánvádlóként léphet fel.
- [4] Az indítványozó 2016. január 18-án pótmagánvádlóként vádindítványt nyújtott be a Pestvidéki Nyomozó Ügyészségen a Btk. 268. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés szerint minősülő hamis vád büntette miatt. Az ügyészség az iratokat megküldte a Gödöllői Járásbíróságnak, amely a büntetőeljárást 5.B.48/2016/2. számú végzésével megszüntette. A döntés indoka szerint a hamis vád bűncselekménye a Btk. XXVI. Fejezetében, az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények között található. A bűncselekmény természetes személy esetében nem okoz közvetlen érdeksérelmet és ennek megfelelően csupán származékos sértetti pozíciót eredményez. A bíróság végzése ellen az indítványozó jogorvoslással élt, amelyben kifejtette, hogy az alapul szolgáló bűncselekmény miként valósította meg jogainak és jogos érdekeinek a közvetlen megsértését. A másodfokon eljáró Budapest Környéki Törvényszék 14.Bf.227/2016/2. számú végzésével az elsőfokú végzést helybenhagyta. A másodfokú bíróság végzésében kifejtette: helytállóan érvelt a Járásbíróság amellyel, hogy a hamis vád büntetésének nincs passzív alanya. Így az indítványozó a konkrét cselekmény vonatkozásában nem minősült sértettnek, a bűncselekmény által okozott sérelem az esetében csupán áttételesen jelentkezett. A másodfokú bíróság

korrigálta az eljárás megszüntetése alapjául szolgáló jogszabályhely megjelölését, egyebekben azonban az elsőfokú határozatot nem változtatta meg.

- [5] Az indítványozó a bíróságok végzéseit az alábbiakra figyelemmel tartotta alaptörvény-ellenesnek. Úgy vélte, hogy a Btk. 268. §-a szerinti hamis vád tényállásában szereplő „mást” és „érintett” kifejezések miatt a bűncselekménynek – ellentétben a bíróságok állításával – van passzív alanya. A passzív alany pedig az, akit a hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével hamisan vádoltak vagy, aki ellen a hamis vád alapján büntetőeljárás indult. Ilyen értelmezésben pedig az indítványozó passzív alanya a sérelmére elkövetett hamis vád bűncselekménynek.
- [6] Utalt az indítványozó a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: régi Be.) 51. § (1) bekezdésére, amely jogszabályhely a sértett fogalmát határozza meg. Megítélése szerint ebből a fogalom-meghatározásból nem következik, hogy a hamis vád büntettének a hamisan megvádolt személy ne lehetne a sértettje. Ezzel szemben az általa előterjesztett vádindítvány miatt eljáró bíróságok arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a hamis vádnak egyetlen sértettje lehet, mégpedig az igazságszolgáltatás, mivel az adott bűncselekmény a Btk. XXVI. fejezetében, az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények között található. Úgy vélte az indítványozó, hogy a bíróságok jogértelmezése, amely kizárólag azon alapul, hogy a bűncselekmény a törvénykönyv mely fejezetében található, önkényes és sematikus megközelítésre épül, és jogsértő, élettől idegen, egyúttal tarthatatlan bírósági gyakorlatot eredményez. Mindez ugyanis oda vezet – fejtette ki –, hogy ha a hamis vád alapján az indítványozót jogerősen szabadságvesztés büntetéssel sújtják, majd annak részleges vagy teljes kitöltése után rendkívüli jogorvoslati eljárásban felmentenék, a régi Be. 581. § (1) bekezdése alapján nem neki magának, hanem az igazságszolgáltatásnak keletkezne kártalanítási igénye.
- [7] Tényszerűen megállapíthatónak tartotta az indítványozó, hogy a sérelmére elkövetett hamis vád bűncselekménynek a sértettje, hiszen a cselekmény jogait és jogos érdekeit csorbította, és különösen a személyes szabadságát veszélyeztette. A saját sérelmét pedig attól függetlenül megállapíthatónak tartotta, hogy a bíróságok álláspontja szerint az adott bűncselekmény az igazságszolgáltatást is sérti. Nem kizárt ugyanis, hogy egy bűncselekménynek több sértettje legyen, akiket azonos jogok illetnek meg. Véleménye szerint ezen jogok közé tartozik a pótmagánvádlói fellépéshez való jog is a régi Be. 190. és 199. §-ai alapján. Az indítványozó szerint ugyanis, amennyiben a jogalkotónak szándékában állt volna kizárni a pótmagánvádlói fellépés lehetőségét valamely bűncselekmények vagy bűncselekmény-csoportok vonatkozásában, ezt kifejezett jogszabályi rendelkezéssel megtette volna. Ez következik az indítványozó szerint a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 2. § (1) bekezdésében rögzített szabályból is, amely alapján a jogszabályoknak a címzettek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkezniük. Ilyen kizáró rendelkezés hiányában ugyanakkor a jogalkotó célja a pótmagánvád lehetőségének a biztosítása volt.
- [8] Indítványában arra is utalt az indítványozó, hogy a Gödöllői Járásbíróság 5.B.48/2016/2. számú végzése ellentétes az Alaptörvény 28. cikkében a bíróságok számára meghatározott jogértelmezési és jogalkalmazási előírásokkal. Ennek kapcsán kifejtette, hogy a bíróságok a konkrét esetben az alkotmányos jogalkalmazás kereteit túllépve jártak el, és a jogalkotó szándékával össze nem egyeztethető, indokolatlan jogkorlátozást alkalmaztak. Ezzel pedig a bíróságok megváltoztatták az irányadó jogszabályi rendelkezések tartalmát és lényegében jogot alkottak. A bíróságok ezen magatartása az indítványozó álláspontja szerint az Alaptörvény 28. cikkének a megsértésén túl a C) cikk (1) bekezdésének a sérelmét is eredményezte.
- [9] Kifogásolta az indítványozó, hogy a Kúria joggyakorlata a bíróságok sérelmezett joggyakorlatával áll összhangban. Az EBH2011. 2301. számú büntető elvi határozat ugyanis megállapította, hogy a hamis vád miatt nincs helye pótmagánvádnak. Utalt ugyanakkor arra is, hogy a szakirodalom nem osztja maradéktalanul ezt az álláspontot. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény nagykommentárja című kiadvány (főszerkesztő: Polt Péter, Opten Informatikai Kft. Budapest, 2016. 851. oldal) szerzőinek a véleménye szerint például a hamis vád miatt – ellentétben a jogalkalmazói gyakorlattal – helye van pótmagánvádnak.
- [10] 2. Az indítványozó a beadványát az Alkotmánybíróság felhívása nyomán kiegészítette.
- [11] Az Alaptörvény XV. cikkének megsértésével összefüggésben kifejtette az indítványozó, hogy a sértetteket a régi Be. szerint azonos jogok illetik meg, közöttük nem lehet önkényes alapon különbséget tenni. Esetében ugyanakkor ez a követelmény nem teljesült, mivel az ügyében eljáró bíróságok nem ismerték el a más sértettekével azonos jogait, ami esetében az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésének a megsértésére vezetett. A bíróságok egyúttal az indítványozót azon helyzete folytán, hogy egy bizonyos bűncselekmény, a hamis vád sértettje, más bűncselekmények sértettjeihez képest hátrányos megkülönböztetésben részesítették, ami ellentétes az Alaptör-

vény XV. cikk (2) bekezdésével. Indokai alátámasztására az indítványozó utalt a 3112/2016. (VI. 3.) AB határozat és a 42/2012. (XII. 20.) AB határozat megállapításaira.

- [12] Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében garantált tisztességes bírósági eljáráshoz való jog részjogosítványának, a bírósághoz fordulás jogának a megsértését az indítványozó azért tartotta megállapíthatónak, mert a bíróságok annak ellenére nem voltak hajlandóak az ügyében tárgyalást kitűzni, az ügy egyedi körülményeit megvizsgálni és azt érdemben elbírálni, hogy nem vitatták, a vádindítványa minden törvényi kritériumnak megfelelt. Indokaival összefüggésben az indítványozó felhívta a 3238/2015. (XII. 8.) AB határozat megállapításait.

II.

- [13] Az Alkotmánybíróság eljárása során a következő alaptörvényi, jogszabályi rendelkezéseket vette figyelembe:

- [14] 1. Az Alaptörvény érintett rendelkezései:

„C) cikk (1) A magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik.”

„XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, szülei vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

„28. cikk A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

- [15] 2. A régi Be. indítvánnyal érintett rendelkezései:

„51. § (1) Sértett az, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette.”

„53. § (1) A sértett az e törvényben meghatározott esetekben pótmagánvádlóként léphet fel, ha

a) az ügyész vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította, vagy a nyomozást megszüntette,

b) az ügyész a vádemelést részben mellőzte,

c) az ügyész a vádat elejtette,

d) az ügyész a nyomozás eredményeként közvádra üldözendő bűncselekményt nem állapított meg, ezért nem emelt vádat, illetőleg a vád képviselét – magánvádas eljárásban elrendelt nyomozás eredményeként – nem vette át,

e) az ügyész a tárgyaláson a vádat azért ejtette el, mert megítélése szerint a bűncselekmény nem közvádra üldözendő.”

- [16] 3. A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) indítvánnyal érintett rendelkezései:

„50. § A sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette.”

„54. § A pótmagánvádló az a sértett, aki vagy amely az e törvényben meghatározott esetekben közvádra üldözendő bűncselekmény miatt a vádat képviseli.”

„787. § [...] (2) A sértett az e törvényben meghatározottak szerint pótmagánvádlóként léphet fel, ha

a) az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította,

- b) az ügyészség vagy a nyomozó hatóság az eljárást megszüntette,
 c) az ügyészség a vádat ejtette.
 (3) Pótmagánvádlóként történő fellépésnek nincs helye, ha
 a) a feljelentett vagy a terhelt fiataalkorú,
 b) az elkövető büntetendőségét, illetve a cselekmény büntetendőségét gyermekkor vagy kóros elmeállapot zárja ki,
 c) a bűncselekmény a sértett jogát vagy jogos érdekét közvetlenül nem sértette vagy veszélyeztette,
 d) a sértett az állam vagy közhatalmat gyakorló szerv,
 e) a bűncselekmény elkövetésével fedett nyomozó, a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv tagja vagy titkosan együttműködő személy gyanúsítható megalapozottan, és az ügyészség a 224. § (1) bekezdése alapján a feljelentést elutasította vagy az eljárást megszüntette,
 f) az ügyészség a feljelentést a 382. § (1) bekezdése alapján utasította el, vagy az eljárást a 399. § (1) bekezdése alapján szüntette meg, vagy
 g) az ügyészség a 398. § (2) bekezdés e) pontja alapján az eljárást azért szüntette meg, mert a terhelttel a 411. § (3) bekezdése szerint egyezséget kötött.”

[17] 4. A Btk. indítvánnyal érintett rendelkezései:

„Hamis vád
 268. § (1) Aki

- a) más hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol,
 b) más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
 (2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a hamis vád alapján az érintett ellen büntetőeljárás indul.”

III.

- [18] 1. Az Abtv. 56. § (1) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság az indítvány érdemi vizsgálatát megelőzően lefolytatta az indítvány befogadására irányuló eljárást. Annak eredményeként az Alkotmánybíróság arra a megállapításra jutott, hogy az alkotmányjogi panasz indítvány megfelel az Abtv.-ben a befogadás körében az indítvánnyal szemben támasztott követelményeknek, ezért 2017. május 30-án döntést hozott a befogadásáról.
- [19] Az Alkotmánybíróság a befogadási eljárásban az érdemi eljárás során megválaszolandó, alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésnek azt tekintette, hogy a bírósághoz fordulás lehetőségének a jogalkotó általi megteremtése a pótmagánvádas eljárásban olyan jogosultságot keletkeztet-e a sértett, vagyis a lehetséges pótmagánvádló oldalán, amely az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt bírósághoz fordulás jogának a védelmi körébe esik.
- [20] 2. Már a befogadási eljárásban is észlelte ugyanakkor az Alkotmánybíróság, hogy az indítvány egyes elemei érdemi vizsgálatának nincs helye.
- [21] Az indítványozó ugyanis megsértett alaptörvényi rendelkezésként az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésére és 28. cikkére is hivatkozott. Megállapította az Alkotmánybíróság, hogy az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdése a hatalommegosztás alkotmányos alapelvét rögzíti, míg az Alaptörvény 28. cikke a bíróságok számára határozza meg a jogértelmezés irányvonalait. Alaptörvényben biztosított jogot tehát egyik rendelkezés sem foglal magában, így azok sérelmére alkotmányjogi panasz nem alapítható. Ezért az indítványozónak az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésével és 28. cikkével összefüggő indítványi elemei érdemben nem voltak vizsgálhatók.

IV.

- [22] Az indítvány megalapozott.
- [23] 1.1. Az indítványozó kifogásait érintően az Alkotmánybíróság hangsúlyozza, hogy „[a] bírói döntések alkotmányossági felülvizsgálatát lehetővé tevő alkotmányjogi panasz (Abtv. 27. §) az Alaptörvény 28. cikkének érvénye-

sülését szolgáló jogintézmény” {3/2015. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [18]; 13/2016. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [30]}. Az Alaptörvény 28. cikke megköveteli, hogy a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét az Alaptörvénnyel összhangban értelmezzék. „A 28. cikk szerint a jogszabály Alaptörvénnyel összhangban történő értelmezése a bíró számára nem csak jog, hanem kifejezett köteleesség: amennyiben a bíró a jogszabály szövegét az értelmezés segítségével az Alaptörvénnyel összhangban tudja alkalmazni, annyiban ennek megfelelően köteles eljárni” {28/2013. (X. 9.) AB határozat, Indokolás [29]}.

- [24] Az Abtv. 27. § szerinti alkotmányjogi panasz alapján az Alkotmánybíróság a bírói döntésben foglalt jogértelmezés Alaptörvénnyel való összhangját vizsgálja, azt, hogy a jogszabály alkalmazása során a bíróság az Alaptörvényben biztosított jogok alkotmányos tartalmát érvényre juttatta-e. Ha a bíróság az előtte fekvő, alapjogilag releváns ügy alapjogi érintettségére tekintet nélkül járt el, és az általa kialakított jogértelmezés nem áll összhangban e jog alkotmányos tartalmával, akkor a meghozott bírói döntés alaptörvény-ellenes” {3/2015. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [18]; 13/2016. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [30]}. Az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasznak az Alkotmánybíróság tehát akkor ad helyt, ha a bírósági jogértelmezés és jogalkalmazás egyértelmű következménye valamely Alaptörvényben biztosított jog sérelme.
- [25] Jelen – az Abtv. 27. §-ára alapított – alkotmányjogi panaszeljáráásban az Alkotmánybíróság azt vizsgálhatta, hogy a konkrét bírósági jogértelmezés és jogalkalmazás következtében megvalósult-e az indítványozót érintően az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rögzített tisztességes bírósági eljáráshoz való jog egyik részjogosítványának, a bírósághoz fordulás jogának, valamint az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében biztosított törvény előtti egyenlőség követelményének és a XV. cikk (2) bekezdésében deklarált megkülönböztetés tilalmának a sérelme.
- [26] 1.2. Az indítványban foglaltakra tekintettel az Alkotmánybíróság szem előtt tartotta továbbá az alábbiakat.
- [27] A pótmagánvádas eljárás a büntetőeljárás törvény értelmében a sértett által az eljárás megszűnését eredményező hatósági döntés esetén kezdeményezhető. A pótmagánvádló a büntetőeljárásban kettős szerepet tölt be: egyrészt ő a bűncselekmény sértettje, így megilletik a sértett jogai, másrészt a közvádló helyébe lépve gyakorolja a vádhatóság jogosítványait. A pótmagánvádló jogosítványainak a köre a büntetőeljárásban a sértetti jogosítványokhoz képest ezért kétségtelenül szélesebb. A különbség pedig a jogalkotó azon elhatározásából fakad, amelynek eredményeként a sértettek meghatározott körét a pótmagánvádas eljárásban az állami büntetőigény érvényesítésének a lehetőségével ruházta fel. A pótmagánvádlói minőség tehát az állami büntetőigény érvényesítésére való állami felhatalmazás által válik tartalmasabbá, mint a sértetti szerep.
- [28] Ez a körülmény az alkotmányjogi panaszeljáráásban sem hagyható figyelmen kívül. Alkotmányjogi panasz eljárás ugyanakkor kizárólag valamely Alaptörvényben biztosított jog sérelme esetén kezdeményezhető. Az állami büntetőigény érvényesítésének az elmaradása – vagy adott esetben akár annak érvényesítése – miatti sérelem nem lehet a panasz alapja. Az Alkotmánybíróság már a 40/1993. (VI. 30.) AB határozatban kifejtette „demokratikus jogállamban a büntetőhatalom az állam alkotmányosan korlátozott közhatalmi jogosítványa a bűncselekmény elkövetőinek felelősségre vonására” (ABH 1993, 288, 289.). A 14/2004. (V. 7.) AB határozatában ezt azzal egészítette ki a testület, hogy „[a] bűncselekmények a társadalom jogi rendjének sérelmét jelentik és a büntetés joga kizárólag az államot mint közhatalmat illeti” (ABH 2004, 241, 253.).
- [29] Ezzel összhangban fejtette ki az Alkotmánybíróság a 14/2015. (V. 26.) AB határozatban, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személyek – így a sértettek – indítvánnyal fordulhatnak az Alkotmánybírósághoz akkor, „ha az általuk állított sérelem olyan Alaptörvényben garantált joggal kapcsolatban merült fel, amelyet a jogalkotó a Be. [értsd: régi Be.] meghatározott rendelkezései közvetítésével is biztosítani kívánt számukra” (Indokolás [17], [18]).
- [30] A pótmagánvádló azon többletjogosítványai, amelyek a sértetti pozícióhoz képest megilletik őt, az ügyész szerepébe lépéshez, a vád képviseléséhez kötődnek, azokkal a pótmagánvádló végső soron az állami büntetőigény érvényesítése érdekében élhet. A fentiekből következően ugyanakkor a pótmagánvádló is csak valamely Alaptörvényben biztosított és a büntetőeljárás törvény meghatározott rendelkezéseivel közvetített jog sérelme esetén jogosult arra, hogy alkotmányjogi panasszal forduljon az Alkotmánybírósághoz. Nincs helye alkotmányjogi panasznak, ha az indítványozó célja nem valamely Alaptörvényben biztosított jog, hanem – kizárólag – az állami büntetőigény érvényesítése.
- [31] A büntetés joga ugyanis kizárólag az államot mint közhatalmat illeti. Büntetőjogi tárgyú határozataiban az Alkotmánybíróság következetesen hangsúlyozza továbbá, hogy „[a] büntető hatalom gyakorlása, a büntetőjogi felelősségre vonás az államnak nem csupán joga, hanem alkotmányos kötelezettsége [715/D/1994. AB határozat]

zat, ABH 1997, 584, 588.; 5/1999. (III. 31.) AB határozat, ABH 1999. 75, 83.] „A bűnüldözés kizárólagos joga egyben a büntető igény érvényesítéséről való gondoskodás kötelezettségét jelenti” [40/1993. (VI. 30.) AB határozat, ABH 1993, 288, 289.].

- [32] 1.3. Jelen ügyben az indítványozó az Alaptörvény XXVIII. cikkében rögzített tisztességes bírósági eljáráshoz való jog egyik részjogosítványának, a bírósághoz fordulás jogának, valamint az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében biztosított törvény előtti egyenlőség követelményének és a XV. cikk (2) bekezdésében deklarált megkülönböztetés tilalmának a sérelmét állította. Mivel az indítványozó kifogásai Alaptörvényben biztosított jog sérelmével voltak kapcsolatosak, az indítvány alapján helye volt az alkotmánybírósági vizsgálatnak.
- [33] Tekintettel arra, hogy az indítványozó a konkrét esetben elsődlegesen a bírósághoz fordulás jogának az érvényesülését kifogásolta, az Alkotmánybíróság előbb összefoglalta az adott alapjog alkotmányos tartalmát, majd megvizsgálta, hogy az alapjogot a jogalkotó a régi Be. rendelkezései közvetítésével is biztosítani kívánta-e az indítványozó számára.
- [34] 2. Az indítványozó által hivatkozott alaptörvényi rendelkezés – az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított tisztességes bírósági eljáráshoz való jog – értelmezése során az Alkotmánybíróság az Alaptörvény negyedik módosítására (2013. március 25.), a 13/2013. (VI. 7.) AB határozatában a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően rögzített szempontokra {13/2013. (VI. 17.) AB határozat, Indokolás [32]}, valamint az Alaptörvény hatálybalépését követően hozott döntéseire – különösen a 8/2015. (IV. 17.) AB határozat, Indokolás [57] megállapításaira – figyelemmel járt el. Mindezek alapján úgy ítélte meg, hogy az érintett alapjoggal összefüggésben a korábbi döntéseiben tett megállapításai a jelen ügyben is irányadók.
- [35] 2.1. Az Alkotmánybíróság értelmezésében a tisztességes bírósági eljáráshoz fűződő jog körébe tartozik a hatékony bírói jogvédelem követelménye, amely szerint a jogi szabályozással szemben alkotmányos igény, hogy a perbe vitt jogokról a bíróság érdemben dönthessen {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [24], 36/2014. (XII. 18.) AB határozat, Indokolás [69]}. A jogalkotó megállapíthat olyan feltételeket, amelyek esetén kizárja annak lehetőségét, hogy a fél vélt vagy valós jogi igényét bírósági úton érvényesítse. A perindítási akadályok szabályozása során azonban a jogalkotónak figyelemmel kell lennie a bírósághoz fordulás jogának érvényesítésére is mint az állam kötelezettségére. Ez következik az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből {36/2014. (XII. 18.) AB határozat, Indokolás [71]}. A bírósághoz fordulás jogát az Alkotmánybíróság jellemzően polgári eljárásokkal összefüggésben vizsgálta.
- [36] A büntetőeljárás célja a büntetőhatalom gyakorlása során az állami büntetőigény érvényre juttatása. A bűncselekmények a társadalom jogi rendjének a sérelmét jelentik és a büntetés joga kizárólag az államot mint közhatalmat illeti. A büntető igazságszolgáltatás állami monopóliumból a büntetőigény érvényesítésének a kötelezettsége is következik. Ez az alkotmányos kötelezettség indokolja, hogy az állami büntető hatalmat gyakorló szervek hatékony eszközöket kapjanak feladataik teljesítéséhez, még ha ezek az eszközök, lényegüket tekintve, súlyosan jogkorlátozóak is [41/2003. (VII. 2.) AB határozat, ABH 2003. 430, 439.; 14/2004. (V. 7.) AB határozat, ABH 2004, 241, 253.] Az Alaptörvény 29. cikk (1) bekezdése értelmében a legfőbb ügyész és az ügyészség független, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként mint közvádoló az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítője. Az ügyészség közvádló funkciójából következően a közvádra üldözendő bűncselekmények esetén a vádemelésről vagy annak elejtéséről – a pótmagánvád törvényben meghatározott eseteit kivéve – kizárólag az ügyészség dönthet; ezt a döntését más szerv nem vizsgálhatja, és nem kényszerítheti az ügyészséget a vádemeléssel vagy a vád elejtésével kapcsolatos döntésének megváltoztatására. [42/2005. (XI. 14.) AB határozat, ABH 2004, 48, 57–58.] A büntetőigény érvényesítésére vonatkozó felhatalmazás kizárólagosságát ugyanakkor maga a jogalkotó oldotta fel a pótmagánvád jogintézményének a bevezetésével.
- [37] 2.2. A pótmagánvád jogintézményét az Alkotmánybíróság több összefüggésben is alávettette már alkotmányosági vizsgálatnak {pl.: 3014/2013. (I. 28.) AB végzés, 3207/2016. (X. 17.) AB végzés, 14/2015. (V. 26.) AB határozat, 11/2017. (V. 26.) AB határozat}. Kapcsolódó gyakorlatában hangsúlyozza, hogy a pótmagánvád jogintézménye a vádkorrektívumok rendszeréhez tartozik. A büntetőigény érvényesítésének olyan eszköze, amely az ügyész közvádló monopóliumának gyakorlása eredményeként bizonyos, a sértetteket hátrányosan érintő következmények kiküszöbölésére szolgálhat {lásd például: 14/2015. (V. 26.) AB határozat, Indokolás [33]}.

Az Alkotmánybíróság szerint a törvényhozónak nem volt alkotmányos – akár a tisztességes bírósági eljáráshoz való jogból, akár más alapjogból levezethető – kötelezettsége a pótmagánvád intézményének bevezetésére, így „[a] törvényhozó viszonylag tág mérlegelési jogkörébe tartozik annak eldöntése, hogy a pótmagánvádra milyen esetekben ad lehetőséget, és milyen esetekben zárja ki” {legutóbb megerősítette: 14/2015. (V. 26.) AB határozat, Indokolás [33]}. Abban a körben ugyanakkor, amelyben a jogalkotó a sértettet pótmagánvádlóként történő fellépését megengedi, mind a törvényi szabályozásnak, mind a jogintézmény alkalmazásának összhangban kell állnia az Alaptörvény rendelkezéseivel. Ezen összhang vizsgálata pedig az Alkotmánybíróság feladata.

- [38] 2.3. Az indítvány alapjául szolgáló végzéseket a bíróságok a korábban hatályos büntetőeljárás törvény, a régi Be. rendelkezései alapján hozták. Mivel a jelen alkotmánybírósági eljárás az indítványozó által támadott bírósági végzések értékelésére irányul, az Alkotmánybíróság a vizsgálatát a pótmagánvádas eljárásnak a régi Be. szerinti szabályaira alapította. Tekintettel azonban arra, hogy a támadott végzések megsemmisítése esetén a bíróságoknak az indítványozó ügyében már a Be. rendelkezései alapján kell az újabb döntést meghozniuk, az Alkotmánybíróság ez utóbbi rendelkezések tartalmára is figyelemmel volt.
- [39] A régi Be. rendelkezéseiben [rég. Be. 53. § (1) bekezdés] a pótmagánvádlóként történő fellépés jogával a jogalkotó a büntetőeljárás alanyai közül a sértettet ruházta fel. A régi Be. 51. § (1) bekezdése értelmében „[s]értett az, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette”.
- [40] 2.4. A régi Be. 53. § (1) bekezdése taxatív felsorolását tartalmazta azon eseteknek, amikor az ügyész döntése alapján a büntetőügyet bíróság nem bírálta el, és ezért a pótmagánvád megengedett volt [rég. Be. 53. § (1) bekezdés a–e) pontjai, továbbá 199. § (2) bekezdés, 501. § (4) bekezdés]. Ezen szabályból következően pótmagánvádlói vádindítvány csak közvádra üldözendő bűncselekmény miatt volt előterjeszhető, akkor tehát, ha az eljárásban az ügyész részt vett és az állami büntetőigény érvényesítéséről lemondott. A jogszabályhely – régi Be. 53. § (1) bekezdése – ezen felül a sértett pótmagánvádlóként történő fellépésének a lehetőségeit az „e törvényben meghatározott” esetekre szűkítette. Azt, hogy mely esetekben nem járhatott el pótmagánvádló, a törvénykönyv széttagoltan, egymással nem összekapcsolt rendelkezésekben határozta meg. Ilyen szűkítés volt például, hogy a pótmagánvádlói vádindítvány csak meghatározott eljárásjogi határidőn belül volt előterjeszhető [rég. Be. 229. § (1) bekezdés, 267. § (3) bekezdés], valamint, hogy kötelező volt a pótmagánvádló ügyvédi képvisellete (rég. Be. 230. §).
- [41] A pótmagánvádas eljárás a vádindítvány benyújtásával vette kezdetét [lásd: régi Be. 230. § (1) bekezdés, 267. § (3) bekezdés]. A bíróságnak először a vádindítvány elfogadhatóságáról kellett döntenie. Ha a vádindítvány nem felelt meg bizonyos formai és tartalmi követelményeknek, a bíróság végzésben elutasította [lásd: régi Be. 231. § (1) és (2) bekezdés]. A bíróság elutasító végzésével szemben a pótmagánvádló fellebbezéssel élhetett [lásd: régi Be. 324. § (1) bekezdés c) pont, 347. § (1) bekezdés].
- [42] 2.5. A Be.-ben a pótmagánvádas eljárás szabályait a jogalkotó alapvetően nem változtatta meg. Az új szabályozás azonban néhány ponton mégis mutat eltérést a régi Be. rendelkezéseivel képest.
- [43] A Be. 50 §-a a sértetti minőség megállapításához a jog- vagy a jogos érdekbeli sérelem, illetőleg veszélyeztetés közvetlenségét kívánja meg. A Be. 54. §-a alapján az a sértett minősül pótmagánvádlónak, „aki vagy amely az e törvényben meghatározott esetekben közvádra üldözendő bűncselekmény miatt a vádat képviseli.” A jogalkotó tehát explicit módon rögzítette, hogy a magánvádas cselekmények sértettjei számára a pótmagánvádlói fellépés lehetősége nem áll fenn.
- [44] A pótmagánvádas eljárás szabályait a jogalkotó önálló fejezetben, a Be. 787–795. §-aiban helyezte el. A megoldás elsősorban formai és kevésbé tartalmi változásokat hordoz. Így a Be. 787. §-a egybefoglalva rögzíti azon eseteket, amikor helye van, illetőleg, amikor nincs helye pótmagánvádlóként történő fellépésnek. Lényeges újítás a 789. § kifejezett felhatalmazása az ügyészség számára, hogy a vád képviselét a pótmagánvádlótól az eljárásban egy alkalommal átvegye. A régi Be. 311. § (2) bekezdése ugyanis tartalmazott ugyan útmutatást arra az esetre, ha az ügyész a vád képviselét a pótmagánvádlótól vette át – méghozzá azt, hogy a vádat nem ejtheti el, csupán elállhat a vád képviselétől, – anélkül azonban, hogy az átvétel lehetőségét, feltételeit és következményeit szabályozta volna. Az új szabály törvényi rögzítésének a jelentősége abból fakad, hogy a jogalkotó ilyen módon tette egyértelművé: a pótmagánvádló fellépése nem jelenti azt, hogy az ügyészség az állami büntető igény érvényesítéséről véglegesen lemondott. A vád képviselének az átengedése az ügyészség

döntésétől függően lehet átmeneti, ugyanakkor ez utóbbi döntés meghozatalára, vagyis a vád képviselőjének az átvételére az ügyészség adott eljárásban csak egyszer jogosult.

- [45] 2.6. A jogalkotó a fentiek értelmében mind a korábban, mind a jelenleg hatályos törvényi szabályozásban a büntetőeljárás alanyai közül csak a sértett számára és csak meghatározott feltételek teljesülése esetére tette lehetővé a pótmagánvádlóként történő fellépést. A jogalkotó döntése értelmében így a bírósághoz fordulás joga valamennyi olyan sértettet megillet, akik, illetve amelyek esetében ezen feltételek teljesülnek és kizáró okok sem állnak fenn. A sértetti minőségnek, az egyéb feltételek teljesülésének és a kizáró körülményeknek a vizsgálata az egyedi ügyekben eljáró bíróságok feladata.
- [46] Ezen szempontok figyelembe vételével kellett az indítványozó vádindítványa alapján eljáró bíróságoknak is elvégezniük annak a vizsgálatát, hogy megengedhető-e az indítványozó pótmagánvádlóként történő eljárása, és azáltal az indítványozó gyakorolhatja-e a bírósághoz fordulás jogát.
- [47] Annak megítéléséhez, hogy az egyes esetekben helye van-e a vádindítvány elfogadásának, a bírói gyakorlat ad a bíróságok számára iránymutatást. Ezen szempontokra, a bíróságok által kialakított jogértelmezésre a konkrét esetben, az indítványozó vádindítványa alapján eljáró bíróságoknak is figyelemmel kellett lenniük. Ezért az Alkotmánybíróság a továbbiakban áttekintette a kapcsolódó bírósági gyakorlat legfontosabb elemeit.
- [48] 2.7. A jogintézmény működése szempontjából alapvető jelentőségű megállapításokat tartalmaz a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma 90/2011. BK véleménye (a továbbiakban: BKv.) II. részének 1. pontja. A BKv. rögzíti, hogy a Be. nem határozza meg kifejezetten a sértett pótmagánvádlókénti igényérvényesítésének anyagi jogi kereteit. A joganyag értelmezése szerint „[a] sértett – pótmagánvádlóként – büntetőjogi igényét általában akkor érvényesítheti, ha passzív alanya a közvádra üldözendő bűncselekménynek, vagy a tényállás eredményt tartalmaz. Általában kizárt a pótmagánvádló, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, s a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következik be. [...] Ha a törvényi tényállás sem passzív alanyt, sem eredményt nem tartalmaz, akkor az adott bűncselekmény az állami, társadalmi, vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, s esetleges következménye konkrét természetes, vagy jogi személyre nézve csupán áttételes. Ebben az esetben pótmagánvádlóként általában nincs helye. Ha a törvényi tényállás passzív alanyt (aki szükségképpen természetes személy) tartalmaz, akkor az őt ért sérelem egyben az eljárásjogi sértetti jogosultságot is megalapozza. Ugyanígy, ha a törvényi tényállás eredményt tartalmaz; ez esetben is (akár passzív alanyiság nélkül is) fennállhat a sértetti jogosultság, illetve a pótmagánvádlókénti fellépés lehetősége.”
- [49] A BKv. utal arra is, hogy a Btk. 4. § (2) bekezdése alapján – a joganyag korábban hatályos szövege értelmében pedig a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Btk.) 10. § (2) bekezdése alapján – a bűncselekmény fogalma önmagában is feltételez valamilyen jogsértést, illetve veszélyeztetést. Kétségtelen az is, hogy minden bűncselekménynek van valamilyen következménye akár a szűkebb, akár a tágabb környezetre. Mindez azonban nem jelenti, hogy minden bűncselekménynek feltétlenül van eljárásjogi (természetes, illetve jogi személy, ekként pótmagánvádlókénti fellépésre jogosult) sértettje.
- [50] Körültekintően kell vizsgálni az egyes esetekben azt, hogy a sértetti igény alapja csupán egyszerű károsult, vagyoni jogi érdek, avagy a büntetőjogi érdekekhez szorosan kötődő, abban gyökerező olyan jog- vagy jogos érdekbeli sérelem, illetve veszélyeztetettség, amely az adott (természetes vagy jogi személy) sértettre konkretizált és közvetlen.
- [51] Az Alkotmánybíróság utal rá, hogy a Be. hatálybalépése és a pótmagánvádlóra irányadó szabályozás megváltozása – különösen a Be. 50. § és 54. §-ára, valamint a Be. 787. § (3) bekezdés *d*) pontjára figyelemmel – szükségessé teszi a BKv. felülvizsgálatát és a fenti megállapítások újragondolását annak érdekében, hogy a bíróságoknak szóló iránymutatás a Be. rendelkezéseivel összhangban álljon. Orvosolni szükséges továbbá a jogalkalmazás azon hiányosságát, amely a sértett mint büntető eljárásjogi, valamint a passzív alany mint büntető anyagi jogi fogalom viszonyának a rendezetlenségében, ennek következtében pedig a két büntetőjogi kategória következtelen és a jogbiztonság követelményeinek a sérelmét felvető alkalmazásában nyilvánul meg.
- [52] 2.8. A pótmagánvádlói jogintézmény alkalmazására kifejezetten a hamis vád tényállás kapcsán a szabályozásban nincs iránymutatás, arra a Be. fent hivatkozott általános rendelkezései az irányadók. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a Be. nem tartalmaz a pótmagánvádat a hamis vád esetében kizáró rendelkezést. A jogalkotó tehát

nem látta indokát annak, hogy a pótmagánvádlói fellépés lehetőségét a hamis váddal összefüggésben általános jelleggel kizártta teye.

- [53] Ennek következtében az egyedi ügyekben eljáró bíróságok feladata annak a vizsgálata, hogy a pótmagánvádlói fellépés általános feltételei a hamis vád egyes eseteiben fennállnak-e, a pótmagánvádlói vádindítvány előterjesztésére az érintett jogosult-e. Ezen mérlegelésre irányadóan tartalmaz elvi megállapításokat a bíróságok számára az EBH2011. 2301. számú elvi bírósági határozat (a továbbiakban: EBH).
- [54] A régi Btk. 10. § (2) bekezdésére utalással az EBH rögzíti, hogy a sértetti minőség a konkrét esetekben attól függ, hogy adott törvényi tényállás diszpozíciója tárgyi ismérvként tartalmaz-e passzív alanyt, eredményt, illetve a sérelem közvetett vagy közvetlen. „A passzív alany és az eredmény – értelemszerűen – a jogalkotó megítélésétől függ, és egyértelműen jelzi, hogy milyen, illetve melyik igény érvényesítésének van a büntetőjogban alapja. Ha a törvényi tényállás passzív alanyt (aki szükségképpen természetes személy) tartalmaz, akkor általában az őt ért sérelem egyben eljárásjogi sértetti jogosultságot is megalapozhat. S ugyanígy, ha a törvényi tényállás eredményt tartalmaz; ez esetben is (akár passzív alanyiság nélkül is) fennállhat a sértetti jogosultság, illetve a pótmagánvádlóként fellépés lehetősége. Ha azonban a törvényi tényállás egyiket sem tartalmazza, akkor nyilvánvaló, hogy az adott bűncselekmény általi jogsértés, veszélyeztetés az állami, társadalmi, vagy gazdasági rend (mint jogtárgy) sérelmével jár, s esetleges következménye konkrét természetes, vagy jogi személyre nézve csupán áttételes.” Ezen megközelítés indokaként kifejti a határozat, hogy a pótmagánvád nem a polgári jogi igény érvényesítésének újabb útja, hanem a büntetőigény érvényesítésének korrekciós eszköze. Kizárólag káro-sulti, vagyonjogi érdek, illetve igény érvényesítésének a büntetőeljárásban nincs helye.
- [55] Az EBH követelményként határozza meg, hogy mindig „a konkrét törvényi tényállás mentén vizsgálandó, hogy pótmagánvádnak, ekként a sértett általi büntetőigény érvényesítésének helye van-e. Ennek eredményeként dönthető el ugyanis, hogy az adott bűncselekmény esetében a vád jogosulttól származik-e. [90. számú BK vélemény, illetőleg EBH2009. 1941., EBH2009. 1942., EBH2010. 2125.] Különösen így van ez, ha a törvényi tényállás passzív alanyt ugyan tartalmaz, eredményt azonban nem, a sérelem, illetve annak lehetősége pedig közvetett.”
- [56] A hamis vád törvényi tényállásához kapcsolódóan az EBH a következő megállapításokat tartalmazza. A Btk. 233. § (1) bekezdés a) pontja szerint a hamis vád „jogi tárgya kettős, az igazságszolgáltatás rendeltetészerű (igazságtevés iránti) tevékenységéhez, és a személyek ártatlanságának védelméhez fűződő érdek. Elkövetési tárgya, ekként passzív alanya a vádolt személy.” Azon túl azonban, hogy a bűncselekménynek van passzív alanya, az elvi határozat azt is megállapítja, hogy „[a] Btk. 233. § (1) bekezdés a) pontja szerinti hamis vád büntetvének elkövetése, illetve a bűncselekmény megvalósulása [...] nem közvetlenül okozza konkrét személy tényleges és közvetlen jog- vagy jogos érdekbeli sérelmét, illetve nem közvetlenül vezet annak veszélyéhez, hanem közvetve, áttételesen. Elsődleges hatása az igazságszolgáltatás, a hatóság megtévesztése, míg a passzív alany ellen közvetve irányul. [...] Következésképpen a Btk. 233. § (1) bekezdés a) pontja szerinti – bár közvádra üldözendő és passzív alanyt is feltételező – bűncselekmény miatt pótmagánvádnak nincs helye.”
- [57] Ezzel összhangban a törvényi tényálláshoz kapcsolódó szakirodalmi álláspont értelmében a hamis vád bűncselekménynek van passzív alanya. Ebbe a kategóriába pedig olyan, az elkövetőtől különböző, egyedileg azonosítható, élő, valóságos természetes személy sorolható, aki ellen büntetőeljárás indítható. (Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész, HVG-ORAC, Budapest, 2016., 410. oldal)
- [58] 3. A konkrét esetben az indítványozó a Be. 53. § (1) bekezdése alapján terjesztette elő pótmagánvádlói vádindítványát, amelynek elfogadhatóságát a bíróságok értékelték. Az indítványozó vádindítványát megvizsgáló bíróságok a büntetőeljárás megszüntetéséről hoztak döntést. A bíróságok határozatait érintően az alapjogi sérelmet az indítványozó azért tartotta megállapíthatónak, mert a bíróságok – álláspontja szerint – annak ellenére nem voltak hajlandóak az ügyében tárgyalást kitűzni, az ügy egyedi körülményeit megvizsgálni és azt érdemben elbírálni, hogy a vádindítványa minden törvényi kritériumnak megfelelt.
- [59] 3.1. A Gödöllői Járásbíróság támadott határozata rögzíti, hogy a bíróság a büntetőeljárást törvényes vád hiánya okán, vagyis azért szüntette meg, mert a sértetti vádindítvány nem volt törvényesnek tekinthető. A határozat indokolása a döntés magyarázatául kifejti, hogy a hamis vád bűncselekménye a Btk. XXVI. Fejezetében, az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények között található. A bűncselekmény jogi tárgya az igazságszolgáltatás rendje és a hatóságok törvényes működése, valamint az igazságszolgáltatás zavartalan működéséhez fűződő társadalmi érdek. Természetes személy esetében ezért a bűncselekmény nem okoz közvetlen érdeksérelmet és

ennek megfelelően csupán származékos sértetti pozíciót eredményez. Mindennek következtében az indítványozó az adott bűncselekmény vonatkozásában nem minősült a Be. 51. § (1) bekezdése értelmében vett sértettnek, és a Be. 53. § (1) bekezdése alapján nem volt lehetősége arra sem, hogy pótmagánvádlóként lépjen fel. A vád pedig azért nem volt törvényesnek tekinthető, mert nem vádemelésre jogosult személy terjesztette elő.

- [60] A Budapest Környéki Törvényszék az elsőfokú határozatot helybenhagyó végzésében kifejtette: helytállóan érvelt a Járásbíróság amellett, hogy a hamis vád büntettének nincs passzív alanya. Így az indítványozó a konkrét cselekmény vonatkozásában nem minősült sértettnek, a bűncselekmény által okozott sérelem az esetében csupán áttételesen jelentkezett. A másodfokú bíróság korrigálta az eljárás megszüntetése alapjául szolgáló jogszabályhely megjelölését, egyebekben azonban az elsőfokú határozatot nem változtatta meg.
- [61] 3.2. Az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy az indítványozó vádindítványa alapján eljáró bíróságok nem az Alaptörvénnyel összhangban álló döntést hoztak. Ezen álláspontját az Alkotmánybíróság a következő szempontokra figyelemmel alakította ki.
- [62] A jogalkotó a Be. hivatkozott rendelkezéseiben részletesen meghatározta azon szempontokat, amelyek alapján a bíróságoknak az egyedi esetekben döntést kell hozni arról, hogy a pótmagánvádlóként történő fellépés lehetőségét biztosítják-e. A jogalkotó döntése értelmében a bírósághoz fordulás joga valamennyi olyan sértettnek megillet, akik, illetve amelyek esetében a törvényben rögzített feltételek teljesülnek és a törvényben meghatározott kizáró okok nem állnak fenn. Ilyen kizáró okot a szabályozás kifejezetten a hamis váddal összefüggésben nem nevesít, ezért a bírói mérlegelésre az általános szabályok az irányadók.
- [63] A sértetti minőségnek, az egyéb feltételek teljesülésének és a kizáró körülményeknek a vizsgálata az egyedi ügyekben eljáró bíróságok feladata. Ezen feladatuk teljesítése során a bíróságok – az Alaptörvény 28. cikkében foglalt követelmény értelmében – a Be. rendelkezéseit az Alaptörvénnyel, annak részeként a bírósághoz fordulás jogával összhangban kötelesek értelmezni. Az Alkotmánybíróság gyakorlata értelmében a bírósághoz fordulás joga tartalmi követelményt foglal magában abban az értelemben, hogy a hatékony bírói jogvédelem lehetőségét kívánja biztosítani. Önmagában a bírói út igénybevételenek formális biztosítása nem elegendő az alapjog érvényesüléséhez. Az alkotmányos szabályban előírt garanciák ugyanis éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést {8/2015. (IV. 17.) AB határozat, Indokolás [65]}. A tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerét kielégítő hatékony bírói jogvédelem érvényesülése konkrét esetben az irányadó eljárási szabályok függvényében ítéltető meg. {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [24]; 8/2011. (II. 18.) AB határozat, ABH 2011, 49, 80–81.}
- [64] A pótmagánvád jogintézményének a bevezetésével a jogalkotó lehetőséget teremtett a sértettek számára, hogy az állami büntetőigény érvényesítőjeként lépjenek fel és a bíróság eljárását kezdeményezzék. Ez a lehetőség a törvény alapján annak ellenére megilleti a sértettet, hogy az állami büntetőigény érvényesítéséről lemondó ügyészégi döntés nem végleges és megváltoztathatatlan. A jogalkotó ezáltal valamennyi olyan sértettnek biztosítani kívánta a bírósághoz fordulás jogát, akik, illetve amelyek esetében a törvényben rögzített feltételek teljesülnek és a törvényben meghatározott kizáró okok nem állnak fenn. A bírói jogvédelem lehetőségét tehát a büntetőeljárási törvény rendelkezései megteremtik. A pótmagánvádlói fellépés vizsgálatát érintően a bíróság eljárása abban az esetben áll összhangban az Alaptörvénnyel, ha a bírósághoz fordulás jogát ténylegesen is biztosítja valamennyi olyan sértettnek, akik számára a jogalkotó azt gyakorolhatóvá tette.
- [65] 3.3. Tekintettel arra, hogy a hamis vád vonatkozásában a jogalkotó nem határozta meg a pótmagánvádlói fellépés egyedi kritériumait, az indítványozó vádindítványa alapján eljáró bíróságoknak a pótmagánvádlóvá válás általános feltételeit kellett értelmezni és a konkrét tényállásra, illetőleg a konkrét esetre alkalmazni. Az általánosan meghatározott szempontok értékelésekor a fent ismertetett bírói gyakorlat adott számukra iránymutatást.
- [66] A konkrét esetben eljáró bíróságok azonban ezt a feladatukat nem az Alaptörvénnyel összhangban teljesítették.
- [67] Nem végezték el ugyanis a bíróságok sem a felhívott törvényi tényállás releváns esetének az értelmezését, sem a konkrét ügy egyedi körülményeinek a vizsgálatát arra vonatkozóan, hogy az indítványozó jogát vagy jogos érdekét a hamis vád alapjául szolgáló magatartással összefüggésben érte-e sérelem, vagy annak a veszélye fennállt-e, holott mindezek értékelése az eljárási törvény irányadó szabályaiból fakadóan tőlük elvárható lett volna.
- [68] A bíróságok a döntésük kialakítása során a bírói gyakorlat iránymutatására nem voltak kellő figyelemmel. A másodfokú bíróság hivatkozott ugyan a BH2010. 61. számú határozatra, figyelmen kívül hagyta ugyanakkor azt a körülményt, hogy az abban tett megállapítások másik és más jellegű Btk. tényállásokra [a régi Btk. 289. §

- a) és b) pontja szerinti számviteli fegyelem megsértésére, és a régi Btk. 276. §-a szerinti magánokirat-hamisítás vétségére] vonatkoznak. A konkrét esetben elmaradt továbbá azon két szempont értékelése, amelyeket a bírósági gyakorlat – a fent kifejtetteknek megfelelően – következetesen kiemel és vizsgál: a bűncselekmény okozott-e közvetlen jogsérelmet a sértettnek, valamint a törvényi tényállás tartalmaz-e passzív alanyt vagy eredményt. A bíróságok eljárása a jelen ügyben nem felelt meg a bírói gyakorlatból fakadó azon egyértelmű követelménynek sem, amely szerint minden esetben a konkrét törvényi tényállás mentén vizsgálandó, hogy pótmagánvádnak, ekként a sértett általi büntetőigény érvényesítésének helye van-e.
- [69] Megjegyzi az Alkotmánybíróság, hogy az eljáró bíróságok nem hagyhatták volna figyelmen kívül azt a körülményt, hogy az indítványozó a büntetőeljárás lefolytatását a hamis vád Btk. 268. § (2) bekezdése szerinti minősített esete alapján kezdeményezte. A bűncselekmény alapesetéhez képest – amelyre vonatkozó megállapításokat az EBH2011. 2301. számú elvi bírósági határozat tartalmaz – a (2) bekezdés szerinti minősített eset törvényi tényállásának az eleme az is, hogy a hamis vád alapján az érintett ellen megindul a büntetőeljárás. A hamis vád ezen esetében tehát sor kerül a hamisan megvádolt személy meggyanúsítására: a hatóság közli vele az alapos gyanút, adatait nyilvántartásba veszi és gyanúsítottként kihallgatja. Az Alkotmánybíróság szerint a sérelem közvetlensége tekintetében tehát a (2) bekezdés szerinti minősített eset bizonyosan más megítélést kíván, mint a tényállás (1) bekezdése szerinti és az EBH2011. 2301. számú elvi bírósági határozatban elemzett alapeset.
- [70] Ezeket az eljárási cselekményeket a hatóságok az indítványozó esetében is elvégezték, hiszen megindult ellene a büntetőeljárás, amelyben törvényi kötelezettsége volt gyanúsítottként részt venni. Ennek keretében minimálisan sor került az alapos gyanú közlésére, adatainak a nyilvántartásba vételére, valamint a gyanúsított kihallgatására. Az indítványozó továbbá az egyéb eljárási cselekmények végrehajtásában is köteles volt a büntetőeljárási törvény rendelkezései szerint együttműködni a hatóságokkal. Ezek a cselekmények nyilvánvalóan kötelezettségek teljesítését követelték meg az indítványozótól, egyúttal jogosítványainak a gyakorlásában (pl.: mozgásszabadságában, személyes adatai védelmében, sőt akár a jó hírneve tiszteletben tartásához fűződő jogában is) korlátozták. Mindezek a hátrányok attól függetlenül bekövetkeztek, hogy az indítványozó ellen a büntetőeljárást a hatóságok utóbb megszüntették.
- [71] Az Alkotmánybíróság megítélése szerint a hamis vád által okozott sérelem az indítványozót érintően a fentiekre figyelemmel közvetlennek minősült. Amennyiben mindezen szempontoknak a bíróságok jelentőséget tulajdonítottak volna, a sérelem közvetlensége és abból fakadóan az indítványozó sértetti minősége tekintetében más álláspontot kellett volna kialakítaniuk.
- [72] Annak következtében, hogy az indítványozó sértetti minőségének a hiányát a bíróságok a törvényi tényállás és a konkrét eset összes körülményének az érdemi vizsgálata nélkül állapították meg, az eljárási törvény olyan rendelkezéseinek az alkalmazását mulasztották el, amelyek az indítványozó számára alapvető jogot közvetítettek, a bírósághoz fordulás jogának az érvényesülését garantálták.
- [73] Az alapul fekvő, kétség kívül szakjogi kérdés megítélésekor – hogy az indítványozó lehet-e pótmagánvádló – a bíróságok nem voltak figyelemmel annak alapjogi aspektusára, vagyis arra, hogy a pótmagánvádlói minőség kizárásával az indítványozót nemcsak törvényes lehetőségei, hanem Alaptörvényből fakadó joga gyakorlásában is korlátozzák. Az indítványozó által kezdeményezett büntetőeljárás megszüntetése következtében ugyanis az indítványozó nem gyakorolhatta a jogalkotó által biztosított és a Be. rendelkezéseivel közvetített jogát a bírósághoz forduláshoz.
- [74] 3.4. Miután a bírósághoz fordulás jogának a korlátozását az Alkotmánybíróság a konkrét esetben megállapította, arról kellett állást foglalnia, hogy a részjogosítvány sérelme olyan súlyú-e, amely a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét és arra tekintettel a támadott bírói döntés alaptörvény-ellenességét megalapozhatja.
- [75] Az Alkotmánybíróság gyakorlatában ugyanis a tisztességes eljáráshoz való jog olyan abszolút jog, amellyel szemben nem létezik mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye, így a tisztességes eljáráshoz való jog nem korlátozható. Vizsgálható ugyanakkor a tisztességes eljáráshoz való jog egyes részjogosítványait érintően – vagyis a tisztességes eljárás fogalmán belül – érvényesülő korlátozások szükséges és arányos volta. A részjogosítványok ugyanis korlátozhatók, és összhatásukban garantálják az adott eljárás tisztességes jellegét.
- [76] Úgy ítélte meg az Alkotmánybíróság, hogy az indítványozót érintően feltárt alapjogi sérelem kellő alapot biztosít a tisztességes eljáráshoz való jog korlátozásának a megállapításra és a bíróság jogerős határozatának a megsemmisítésére. Azáltal ugyanis, hogy a bíróságok az indítványozó vádindítványa alapján indult büntetőeljárást megszüntették, a tisztességes eljáráshoz való jog egyéb részjogosítványainak a gyakorlását is

lehetetlenné tették számára. Ilyen módon pedig – a részjogosítványok korlátozása következtében – az indítványozó tisztességes eljáráshoz való jogának a gyakorlása egészében vált lehetetlenné.

- [77] 4. Az Alkotmánybíróság a fentiekre tekintettel megállapította, hogy a Budapest Környéki Törvényszék 14.Bf.227/2016/2. számú végzése ellentétes az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó részjogosítvány, a bírósághoz fordulás jogával, ezért azt – az Abtv. 43. § (1) bekezdése alapján eljárva – megsemmisítette.
- [78] Úgy ítélte meg továbbá az Alkotmánybíróság, hogy a konkrét esetben nem csupán a jogerős, hanem az elsőfokú bírósági határozat megsemmisítésére is szükség van ahhoz, hogy az Alaptörvény rendelkezései maradéktalanul érvényesüljenek és az indítványozó jogát a bírósághoz forduláshoz korlátok nélkül gyakorolhassa. Ezért – az Abtv. 43. § (4) bekezdése alapján eljárva – a Gödöllői Járásbíróság 5.B.48/2016/2. számú végzését is megsemmisítette.
- [79] Tekintettel arra, hogy az alaptörvény-ellenességet az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével összefüggésben megállapította, és amiatt a sérelmezett bírósági döntést megsemmisítette, az egyéb állított alapjogi sérelmek vizsgálatát – az Alaptörvény XV. cikk (1) és (2) bekezdéseivel összefüggésben – nem végezte el.
- [80] 5. Tekintettel arra, hogy a bírósági döntések megsemmisítése következtében a bíróságokra újabb döntéshozatali kötelezettség hárul az ügyben, amelynek során már a Be. rendelkezései szerint kell eljárniuk, az Alkotmánybíróság szükségesnek tartja megjegyezni az alábbiakat.
- [81] A Be. 50. §-a pontosítja a sértett fogalmát, míg a Be. 54. §-a a pótmagánvádló definícióját. Nyilvánvalóvá tette ezáltal a jogalkotó, hogy pótmagánvádlói fellépésre kizárólag a bűncselekmény által előidézett közvetlen sérelem vagy veszélyeztetés esetén van lehetőség. Változatlanul fennálló követelmény ugyanakkor a bíróságokkal szemben, hogy a sérelem vagy a veszélyeztetés közvetlenségének a vizsgálatát az eset konkrét körülményeire figyelemmel, mindig egyedileg végezzék el. Ilyen módon garantálható ugyanis a pótmagánvádló jogainak az Alaptörvénnyel összhangban álló érvényesítése.

Budapest, 2018. december 4.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
Dr. Juhász Imre
alkotmánybíró helyett

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária alkotmánybíró különvéleménye

- [82] Nem értek egyet a többségi határozattal, ezért az Abtv. 66. §. (2) bekezdésében biztosított jogköröm alapján a következő különvéleményt csatolom a jelen határozathoz.
- [83] 1. Álláspontom szerint az ügyben az indítványozónak biztosított volt a bírósághoz fordulás joga, hiszen a vádindítvány elfogadhatóságáról mind a Gödöllői Járásbíróság, mind a Budapest Környéki Törvényszék határozott. Így tehát az alkotmányjogi panaszban foglalt érvelés sokkal inkább a jogorvoslathoz való jog körében lett volna értékelendő.

- [84] A többségi határozat is leszögezi: a pótmagánvád jogintézménye a vádkorrektívumok rendszeréhez tartozik. A büntetőigény érvényesítésének olyan eszköze, amely az ügyész közvádlói monopóliumának gyakorlása eredményeként bizonyos, a sértetteket hátrányosan érintő következmények kiküszöbölésére szolgálhat (lásd Indokolás IV.2.2. pontját, Indokolás [37]). A pótmagánvádas ügyekben a pótmagánvádlói fellépés (a vádindítvány benyújtása) tehát egy – a sértett korábbi panaszának ügyészi elutasítását, illetve az ügyészi vádelejtést követő – további jogorvoslati lehetőség. Márpedig az Alkotmánybíróság korábban már leszögezte, hogy „[a] jogorvoslatihoz való jog tényleges és hatékony érvényesülése azonban nem csupán a jogalkotóval szemben (a jogszabályok tartalmát illetően) fennálló követelmény, hanem az Alaptörvény 28. cikkéből következően (a jogszabályok értelmezése során) a jogalkalmazó szerveket is kötelezi” {14/2015. (V. 26.) AB határozat, Indokolás [46]}. Az ügyben tehát arra nyílt volna lehetőség, hogy az Alkotmánybíróság azt vizsgálja meg, hogy a támadott bírói döntésekben kifejtett jogértelmezés összhangban van-e a jogorvoslatihoz való jog hatékony érvényesülésének követelményével.
- [85] 2. Röviden utalni kívánok arra is, hogy az alkotmányjogi panasz benyújtására okot adó ügyet megelőző eljárásban – az Alkotmánybíróság számára rendelkezésre álló adatok alapján – megállapítható, hogy az indítványozó volt házastársa az indítványozó ellen, polgári ügyben elkövetett hamis tanúzás bűntette miatt tett feljelentésében azért nyilatkozott úgy, hogy a gyermektartásdíj az indítványozó által megjelölt időpontban nem érkezett meg, mert az indítványozó az utalás időpontjára vonatkozóan a tárgyaláson megtévesztő nyilatkozatot tett. Ebből következően, a vádindítvány bíróságok általi érdemi elbírálása sem hozhatott volna más eredményt, mint az indítványozó volt házastársának bűncselekmény hiánya okán történő felmentését.

Budapest, 2018. december 4.

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

- [86] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2018. december 4.

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

- [87] A különvélemény 1. pontjához csatlakozom.

Budapest, 2018. december 4.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
Dr. Juhász Imre
alkotmánybíró helyett

- [88] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2018. december 4.

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/1175/2016.

